Miks tää jengi on tällasta joka kerta

ELI MITEN
tosi-tv:stä tuli työväenluokkaista ja draamasta keskiluokkaista

Noora Vaarala

Alakoululaisena listasin päiväkirjaani unelma-ammatteja.

1. Asianajaja
2. Sisustussuunnittelija
3. Hotellinpitäjä

Kaikki ylemmän keskiluokan töitä. Kaikki peräisin televisiosta.

Asuin pienessä lappilaisessa kylässä, 45 kilometrin päässä lähimmästä ruokakaupasta. Internet ei ollut vielä saapunut. Kirjastosta lainasin fantasiaromaaneja. Ulkomaailman suhteen pääasiallinen tietolähteeni oli televisio.

Odotin, että kasvaisin riittävän isoksi muuttaakseni pois. Kaupunkiin, luultavasti Ouluun.

Tulevaa arkeani kuvittelin tv-sarjojen avulla.

Suosikkejani olivat yhdysvaltalaiset *Ally McBeal* (1997–2002), *Will & Grace* (1998–2006, 2017–) ja *Gilmoren tytöt* (2000–07, 2016). Ensimmäisessä seurattiin neuroottisen asianajajan oikeus- ja rakkausjuttuja Bostonissa, toisessa asianajajan ja sisustussuunnittelijan ihmissuhdekiemuroita New Yorkissa, kolmannessa hotellinjohtajaäidin ja hänen tyttärensä pikkukaupunkielämää.

Haaveilin kimppakämpästä ystäväporukan kanssa, kuten *Frendeissä* (1994–2004). Haaveilin ystäväporukasta. Ajattelin boheemin tyylikästä kotiani – jotain *Dharman & Gregin* (1997–2002) hippimeiningin ja *Frasierin* (1993–2004) beigen minimalismin väliltä – ja älykkäitä keskusteluja, joita siellä kävisin. Arkeeni kuuluisi vähän shoppailua, joka oli tuolloin vielä hohdokas harrastus, ja paljon kahviloissa istuskelua.

Olin absoluuttisen varma, että aikuisuus olisi lapsuutta parempaa aikaa, koska silloin saisi päättää itse. Ei tarvitsisi tyytyä vanhempien ja opettajien epäjohdonmukaisiin, huonosti perusteltuihin käskyihin. (Tässä olin oikeassa.)

Toimeentulolle en uhrannut montakaan ajatusta. Ammatti olisi tietysti valittava, mutta tv-sarjoihin perustuvassa aikuisuuskäsityksessäni työ oli jotain, jota tehtiin silloin, kun ei ollut tärkeämpää puuhaa kavereiden kanssa. Urakeskeisessä *Ally McBealissakin* asianajajat lähinnä hengasivat unisex-vessan kopeissa salakuuntelemassa toisiaan tai huusivat Vonda Shepardin laulannan päälle afterwork-lasillisilla alakerran baarissa.

Televisiota katsellessa opin, että jos töistä myöhästyy, se ei haittaa. Jos myöhästyy todella monta kertaa ja saa potkut, kaverit lohduttavat. Uusia hommia löytyy aina. Ei tarvitse kuin ympyröidä ilmoitus sanomalehdestä. Palkanmaksun päättyminen voi toki johtaa hetkelliseen pihistelyyn, mutta siinä kaikki. Tilava, hyväkuntoinen asunto pysyy ennallaan; latteja ja drinkkejä kannetaan pöytiin entiseen tapaan.

Päättelin, että minusta tulisi samanlainen kuin näistä tv-sarjojen päähenkilöistä. Ihminen, jolla olisi enemmän kuin riittävästi rahaa mutta joka ei välittäisi siitä juurikaan.

Lapsuudenperheeni selvisi lamasta ehjin nahoin. Äiti oli vähän aikaa työttömänä, mutta kumpikaan vanhemmistani ei ollut ottanut kohtuuttomia lainoja eikä allekirjoittanut liian houkuttelevia sopimuksia. Vältyimme katastrofeilta. En saanut

merkkiverkkareita tai muutakaan "ylimääräistä", joten ymmärsin, että rahaa oli rajallisesti. Mitään varsinaista puutetta ei kuitenkaan ollut. Olin laman lapsi, mutta köyhyys ei koskettanut minua henkilökohtaisesti.

Lähimmäksi se tuli, kun vanhoillislestadiolainen isoäitini puhui pienestä eläkkeestään ja oli huolissaan kasvavista lääkelaskuista. Pelkäsin hänen puolestaan. En tiennyt, mitä tapahtuisi, ellei hänellä olisi enää varaa lääkkeisiin, enkä tiennyt, miten tällaisen ongelman voisi ratkaista.

Isoäiti oli opettanut minulle iltarukouksen. Kun en muuta keksinyt, pyysin joka ilta taivaan isältä, että isoäidin tärkeät lääkkeet eivät loppuisi kesken.

Televisiossa näin köyhyyttä lähinnä vauhdikkaissa hyväntekeväisyys-show-illoissa, joissa suomalaiset julkkikset matkustivat afrikkalaisiin maihin todistamaan nälänhätää. Muistan yhden videoklipin erityisen hyvin. Siinä yltä päältä pölyinen pieni lapsi istui tyhjän kadun reunassa ja leikki rikkinäisellä muovipussilla. Pätkän nähtyäni itkin hysteerisesti ja anelin äidiltä, että ottaisimme kummilapsen Afrikasta. Oli vaikea ymmärtää, miksei äiti heti suostunut. Eikö äiti ymmärtänyt, millaisissa oloissa tämä lapsi joutui elämään?

Olin itsekin pieni koululainen, mutta koin, että olisin voinut suojella tv-ohjelman lasta. Minulla oli asiat niin paljon paremmin kuin hänellä. Auttaminen ei vain onnistunut, koska toimivaltani oli rajallinen enkä saanut vanhempiani vakuutettua asian välttämättömyydestä.

Pian lapsi ja muovipussi katosivat mielestäni. Suurimmalla osalla ihmisistähän meni hyvin. Allylla, Dharmalla, Rachelilla, Phoebella ja muilla.

Gilmoren tyttöjen Lorelaita ja Rorya säälin vähäsen. He olivat tv-sarjojen mittakaavassa pienituloisia. Heidän talonsa repsotti sieltä täältä, eikä Lorelain auto ollut uusimmasta päästä.

He söivät useimmiten edullista nouto- tai valmisruokaa ja joivat ihan tavallista suodatinkahvia. Lisäksi yksinhuoltaja-Lorelain vanhemmat kiristivät tytärtään rahan avulla. He maksoivat lapsenlapsensa koulutuksen sillä ehdolla, että Lorelai ja Rory vierailevat heidän luonaan kerran viikossa. Ennen tätä sopimusta Rory joutui opiskelemaan julkisessa koulussa.

Pienituloisuus ei onneksi vaikuttanut todennäköiseltä kohtalolta omalla kohdallani. Vanhempani olivat keskiluokkaisia, ja aikuisena minä tietysti tienaisin vähintään yhtä paljon kuin he. Luultavasti ohittaisin heidät, kuten he olivat ohittaneet omat vanhempansa. (Niin ei käynyt.)

• • •

Lapsuuteni kotimaisessa televisiotarjonnassakaan rahahuolia ei juuri puitu. Henkilöhahmot olivat keskiluokkaisia.

Kotikatu (1995–2012) ja *Salatut elämät* (1999–) olivat ensimmäiset suomalaiset draamat, joita oma-aloitteisesti katselin. Niissä puitteet olivat kunnossa. Kaikkien kotona oli tyylikästä eikä lainkaan nuhjuista.

Salkkareiden Jenni Vainion asunnon punaisen sohvan selkänojalla kiemurteli hauska pehmokäärme. Se tuntui lohdulliselta. Aikuisena saisi asua ihanassa omassa asunnossa eikä silti tarvitsisi luopua pehmoleluista.

Sakulla, Siljalla, Miialla ja Kallella oli nuorisomuodikkaat asut. Merkkihupparit, puuhelmet ja reput, joissa oli vain yksi vinottainen olkahihna.

En ollut koskaan nähnyt sellaista pastellisävyistä etelähelsinkiläistä kivikerrostaloa kuin Salkkareissa, mutta tulkitsin sen tavanomaiseksi kaupunkilaiseksi asuinpaikaksi. Vastaavanlaisessa rakennuksessa minäkin sitten asianajajana elelisin. Kävisin kaakaolla Barbaarin tyyppisessä lähikahvilassa. Aamupalapöydässä olisi sitä parempaa appelsiinimehua, ei halpismerkkiä.

Niin ikään Ullanlinnaan sijoitetulla *Kotikadulla* oli sentään yksi työväenluokkaisempi kohde, Hanneksen huoltoasema. Muuten olosuhteet olivat ylevähköt, kunnes vuonna 2004, kaudella 10, kotikatulaiset muuttivat hienostokaupunginosastaan työväenluokkaiseen Kallioon. Sanomalehti Kaleva arveli myöhemmin, että muutolla haluttiin lisätä sarjaan "elämän makua".

Muuttoa käsitellään alustavasti jaksossa 321.

"Sillä tavalla. Siinä kauheassa kaupunginosassa, jossa lasten ei oo edes hyvä käydä koulua", Pertti Mäkimaa vastaa, kun kuulee, missä hänen vaimonsa Eevan ehdottama uusi asunto sijaitsee. "Se on trendialuetta", perustelee Eeva. "Vähän niin kuin Tukholman Söder."

Lopulta Pertti myöntyy, ja muutto toteutuu jaksossa 322. Se oli suomalaisen televisiohistorian erikoistapaus siksikin, että Mäkimaat, Luotolat ja Partaset siirtyivät kaupunginosasta toiseen suorassa lähetyksessä. Neljäs seinä rikottiin, kun hahmot tepastivat Pitkänsillan yli Hakaniemeen, jossa torillinen faneja otti heidät vastaan.

Vastaavaa tempausta on vaikea kuvitella tähän päivään. *Kotikatu* edusti yhtenäiskulttuuria, jota ei enää ole.

Lapsena katsoin *Kotikatua* ja *Salattuja elämiä* vain, kun muilla kanavilla ei ollut mitään kiinnostavampaa ohjelmaa. Yhdysvaltalaiset draamat ja komediat voittivat suomalaiset verrokkinsa hämmästyttävän ylivoimaisesti.

En ymmärtänyt sitä silloin, mutta nautin yhdysvaltalaissarjojen tarjoamasta fantasiasta, jota luulin realismiksi. Ally McBealin kaltaiset henkilöhahmot, jotka nyt tulkitsen todella etuoikeutetuiksi ja erittäin hyvätuloisiksi, olivat käsitykseni mukaan normaaleja. Jennivainiot ja eevamäkimaat olivat yksinkertaisesti tylsiä.

Opin pitämään rahakkaasta, vähintään keski- ja mieluummin yläluokkaisesta kuvastosta. Vaikka nykyään tiedostan yhteiskuntaluokkiin ja niiden representaatioon liittyviä harhoja,

televisiomakuni on mennyt vain aristokraattisempaan suuntaan. Olen kamppaillut omassa elämässäni toimittajan pätkätöiden ja freelanceriuden epävarmuuden kanssa. En meinaa jaksaa seurata vastaavaa televisiosta.

Jos saan vapaasti päättää, millaisten ihmisten elämää katselen, valitsen empimättä brittiläisen yläluokan. *Downton Abbeyn* (2010–2015), *The Crownin* (2016–) tai *Hercule Poirot'n* (1989–2013). Rikkaiden ongelmat tuntuvat paljon miellyttävämmiltä kuin köyhien. Yksinkertaisemmilta. Rikkailla ei ole toimeentulostressiä, joten heidän on mahdollista keskittyä pienempiin huoliin, jotka eivät horjuta heidän perusturvallisuuttaan. (Toki Poirot selvittää murhia, mutta ne ovat siistejä seurapiiritapauksia, harvoin edes verisiä. Murhaajan paljastumisen jälkeen elämä jatkuu rauhallisena.)

Suomalainen televisio ei ole tällaista ylellisyyttä tarjoillut. Se on tuonut silmieni eteen tavallista, uskottavaa ankeutta. Juuri sellaista elämää, jota kaikin voimin yritän vältellä ja johon kuitenkin pelkään ennen pitkää ajautuvani.

Loisteliaaseen epookkiin ei Suomessa ole ollut varaa. (*Hovimäki* [1999–2003] oli pitkästyttävä elämänhalun tuhoavalla tavalla.)

Jos kirjoittaisin mahdollisimman suomalaisen "kovan draaman" TV1:lle, se etenisi näin: Päähenkilölle, mieluiten miehelle, tapahtuu jotain hienoa. Hän voittaa lotossa tai löytää unelmiensa puolison. Päähenkilön arki muuttuu. Suhteet yhteisöön, esimerkiksi sukuun tai naapurustoon, rakoilevat. Päähenkilö alkaa pitää lottovoittoa tai unelmapuolisoa itsestäänselvyytenä. Hän rehvastelee onnellaan ja eristäytyy, kun häntä ei kohdella hänen toivomallaan tavalla. Päähenkilö ryhtyy ryyppäämään. Lapset kärsivät. Päähenkilö tuhlaa lottovoittonsa tai pettää unelmapuolisoaan. Lapset kärsivät niin, että heidän traumatisoitumisensa vaikuttaa todennäköiseltä. Lopussa päähenkilö on lähellä löytää jälleen tasapainon. Se tapahtuu palaamalla onnenpotkua edeltäneeseen tavallisuuteen.

Tv-draamoissa syväsuomalaiset sananlaskut tulevat lihaksi. Joka kuuseen kurkottaa, se katajaan kapsahtaa. Itku pitkästä ilosta. Kell' onni on, se onnen kätkeköön. Suutari pysyköön lestissään. Ja niin edelleen.

Viime vuosina tilanne on toki hieman parantunut. On nähty raikkaampia sarjoja. Esimerkiksi Ylen *Aikuiset*-draamakomediassa (2019–) seurataan parikymppisten Oonan ja Artun hilpeää ja ahdistunutta sekoilua Helsingin Kalliossa. Ongelmat ovat aivan toisentyyppisiä kuin perinteisessä Suomi-telkkarissa. Sukupuolirooleja on rikottu, alkoholismi ei kuulukaan pääteemoihin ja lapsiperhe-elämää sivutaan vain ohimennen. *Aikuiset* on suunnattu nuorille koko kansan sijaan.

Mutta yksi arveluttava ominaisuus on säilytetty: keskiluokkaisuus. *Aikuisissa* vallitsee tismalleen sama toimeentuloharha kuin *Frendeissä* ja *Sinkkuelämää*-ohjelmassa (1998–2004) aikoinaan.

24-vuotias kahvilanpitäjä Oona asuu tilavassa kaksiossa keskeisellä paikalla. Asunto on tyylikkäästi sisustettu, keittiö erittäin hyvin varusteltu. Oona myöhästelee töistä tuntikaupalla, unohtaa toisinaan kokonaan kahvilansa olemassaolon ja jättää vahingossa laskut maksamatta. Silti kaikki järjestyy.

Oonan paras ystävä Arttu on rikkaan perheen vesa. Vanhemmat tukevat Arttua tuhansilla euroilla kuukausittain. Arttu työskentelee freelancerina, jonkinlaisena epämääräisenä visuaalisena suunnittelijana. Oona naljailee toistuvasti Artulle tämän helposta ja etuoikeutetusta elämästä.

Vastakkainasettelu hämmentää minua. Eikö Oona itsekin ole harvinaisen etuoikeutettu nuori aikuinen? Kuinka monella 24-vuotiaalla on mahdollisuus pyörittää omaa kahvilaa? Se vaatii isohkon alkupääoman. Ja kuinka moni 24-vuotias asuu yksin kaksiossa Helsingin kantakaupungissa? Oonan remonttisuunnitelmien perusteella vaikuttaa vieläpä siltä, että kyseessä on omistusasunto. Miten Oona on saanut hankittua sellaisen? Vastikään

omistuskaksiota metsästäneenä arvelisin, että Oonan asunnon täytyy olla arvoltaan yli 200 000 euroa.

Hyväosaisia kritisoidaan *Aikuisissa* myös kallista Punavuoren kaupunginosaa pilkkaamalla. Kalliolaisuus on Oonan silmissä kohtuullista, kotoisaa ja aitoa, punavuorelaisuus kallista, snobbailevaa ja feikkiä. Punavuoren design-kaupassa sukat maksavat yli satasen. Huomiotta jää, että gentrifikaatio on nostanut Kallion asuntojen ja lattekupillisten hinnat Punavuoren tasolle. Kalliolaiset kahvilanpitäjä-asunnonomistajat eivät ole mitään surkuteltavaa köyhälistöä.

Aikuisten äärellä yritän miettiä, milloin viimeksi olen nähnyt kotimaisessa televisiossa jotakin muuta kuin keskiluokkaisuutta. Keskiluokan ympärillä pyörivät esimerkiksi sellaiset 2000-luvulla ilmestyneet sarjat kuin *Uusi päivä* (2010–18), *Exonnelliset* (2016–), *Toisen kanssa* (2014), *Klikkaa mua* (2011–14) ja *Käenpesä* (2004–07).

Jos draamoissa yksittäinen työväenluokkainen hahmo esitelläänkin, häneen yhdistyy vaaran elementti. Salkkareiden Kari on aina sotkeutumassa laittomiin bisneksiin tai juopottelemassa kellarissa. Rikossarjoissa köyhät ja kouluttamattomat ovat enimmäkseen murhaajia, huumeidenkäyttäjiä ja näiden uhreja.

Mutta jossain työväenluokka on valtavirtaa: tosi-tv:ssä. Eikä vain muutamassa ohjelmassa, vaan lähestulkoon koko genressä.

Yhteiskuntaluokkien määrittely on tätä nykyä hankalampaa kuin vaikkapa 1970-luvulla, jolloin luokkatietoisuus tykytti jokaisen rinnassa, mutta työn ja koulutuksen kautta karkea jaottelu voisi yhä onnistua. Työväenluokkaisiksi voisi lukea matalasti koulutetut, suorittavan tason työntekijät. Keskiluokkaan taas korkeasti koulutetut, asiantuntija- ja toimihenkilötehtäviin työllistyneet.

Yrittäjät eivät kuulu automaattisesti kumpaankaan ryhmään. Osa heistä on pienituloisia itsensätyöllistäjiä, osa pääomatuloja

nostavia porvareita. Ja mihin työttömät lokeroidaan? Ei ainakaan keskiluokkaan.

Koska keskiluokka on suomalaisessa televisiossa niin hallitseva ihmisryhmä, ehkä sen vastakohtana voisi pitää ei-keskiluokkaa.

Lisäksi on otettava huomioon pääomien lajit. Sosiologi Pierre Bourdieun jaottelun mukaan niitä ovat taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma. Itsensätyöllistäjä voi kuulua koulutuksensa ja sivistyksensä puolesta vaikka yläluokkaan mutta jäädä tuloiltaan köyhyysrajan alapuolelle. Hänellä on tällöin kulttuurista muttei taloudellista pääomaa.

Uusrikkaalla nousukkaalla taas voi olla paljonkin taloudellista pääomaa, mutta yläluokan tapoja taitamattomana ja kulttuurista piiriä tuntemattomana häneltä puuttuu sosiaalista ja kulttuurista pääomaa, joiden avulla luokkanousu onnistuisi täydellisesti.

Tosi-tv:tä katsellessa voi pohtia, mitä pääomista kilpailijoilla on tai ei ole.

* * *

Tämän vuosikymmenen tärkein *guilty pleasure* nuorten aikuisten keskuudessa, ainakin omassa tuttavapiirissäni, on ollut *Temptation Island Suomi* (2014–). Keväällä 2019 seurattiin sen viidettä kautta. Temppareiden osallistujat ovat tyypillisesti lähihoitajia, tarjoilijoita, myyjiä, baarimikkoja, rakennusmiehiä, asentajia. Jotkut viettävät kuvaushetkellä välivuotta, opiskelevat tai ovat työttömiä. Korkeakoulutettuja on nähty sarjassa harvoin. Säännön vahvisti neloskauden diplomi-insinööri Minna, joka kertoi myöhemmin Ilta-Sanomien haastattelussa, että kukaan saarella ei ollut hänen kanssaan samanhenkinen tai sellainen, jonka kanssa hän tavallisesti viihtyisi.

Sama koskee vanhaa suosikkiohjelmaani *Satuhäitä* (2005–16), nykyisiä *Unelmahäitä* (2018–). Aluksi sen osallistujien sosiaalinen

variaatio oli suurempaa, mutta tätä nykyä valtaosa hääpareista on duunaritaustaisia. Juhlat eivät yleensä sisällä kalliita glamour-elämyksiä vaan karaokea, boolia, morsiamenryöstön ja bestmanin pikkutuhman puheen.

Unelmahäiden katsominen tuntuu minusta vähän epämukavalta. On ärsyttävää osallistua valmiiksi kirjoitettuun näytelmään. Tempparit, *Bachelor Suomi* (2008–), *Big Brother Suomi* (2005–) ja *Unelmahäät* positioivat katsojan ohjelmien osallistujien yläpuolelle, hämmästelemään ja päivittelemään. Että kaikkea sitä, tuollaistakin voi olla, miksi nuo ovat tuonne menneet, eikö noilla ole mitään makua. En haluaisi roolia, jota minulle tarjotaan. Joten suljen television.

Juuri makuasiat korostuvat *Unelmahäissä*. Tuotantoyhtiö maksaa pareille kuvauspalkkion mutta ei osallistu häiden kustannuksiin. Parit läheisineen järjestävät pirskeensä aivan itse. "Elämän tärkeimpänä päivänä" he tarjoavat itselleen ja vierailleen parasta ja ikimuistoisinta mahdollista. Häät ovat näyteikkuna parin mieltymyksiin.

Ja näissä mieltymyksissä riittää arvostelemista. Aihetunniste #satuhäät keräsi ohjelman alusta alkaen valtavan määrän keskustelua internetissä. Twitterissä moni kommentoi sulhasten ja morsianten ulkonäköä ja tyylitajua ylemmyydentuntoiseen sävyyn.

"Toivon vilpittömästi onnea kaikille #satuhäät pareille, mut joskus ajattelen, että kertoispa joku heille, millaiset vaatteet näyttää hyvältä", kirjoitti käyttäjä @1Kattis heinäkuussa 2016.

"Morsiamen tukka on hyvä esimerkki siitä millaiset hiustenpidennysten EI kuulu olla. #satuhäät", sanaili puolestaan @Ellunen_ samoihin aikoihin.

Tuntuu ilmiselvältä, että kyse on luokasta ja merkitsemisestä. Vaatevalinnoillaan ja kampauksillaan sulhaset ja morsiamet paljastavat luokka-asemansa. He näyttävät, etteivät kuulu

keskiluokkaan. He eivät ole hillittyjä eivätkä maltillisia. Morsiamet meikkaavat räikeästi, pukeutuvat paljastavasti, käyttävät tekokynsiä ja ripsienpidennyksiä. Sulhaset juovat liikaa ja laulavat, vaikkeivät osaa. Valssit menevät usein plörinäksi.

"Maksaako Yle näiden #Satuhäät-parien häät vai miks tää jengi on tällasta joka kerta? Ei pahalla, mut ei hyvälläkään", tiivisti toukokuussa 2016 käyttäjä @juhanikoskinen (joka itse osallistui tosi-tv-sarja *Sohvaperunoihin* [2015–]).

Luokkaa televisiossa ei ole Suomessa hirveästi tutkittu. Se johtuu siitä, että rahoitusta televisiotutkimukseen on niin hankala saada, kertoo tutkija Jenni Hokka puhelimessa. Hän teki väitöskirjansa TV2:n arkirealistisista sarjoista, mutta on sittemmin siirtynyt tutkimaan sosiaalista mediaa. Some kiinnostaa apurahojen myöntäjiä enemmän kuin televisio.

Hokan väitöskirja keskittyy 1960–90-lukujen suomalaissarjoihin, joita minä en ole juuri katsonut. Niissä keskiluokka ei ollut oletus. Hokan tutkimien ohjelmien – esimerkiksi *Rintamäkeläisten* (1972–78), *Heikin ja Kaijan* (1961–71) ja *Fakta homman* (1986–98) – hahmot asemoituivat tyypillisesti työväenluokkaisiksi. Duunariuden saattoi havaita paitsi ammateista, myös kodeista ja pukeutumisesta. *Fakta hommassa* puvustus oikein alleviivaa, että työväenluokka ei vaatteilla koreile. Päähenkilöt kulkevat aina samoissa haalareissa ja tuulipuvuissa.

Merkittävää on, että Hokan tutkimissa sarjoissa työväenluokkaan kohdistuva katse oli lempeä. Duunarius oli tavallista elämää. Hokka korostaa, että hahmoja seurattiin ikään kuin yhteisön sisältä, ei ulkoa tirkistellen tai ylhäältä naureskellen kuten tosi-tv:ssä. Sarjoissa esiintyivät usein Tampereen Työväen Teatterin näyttelijät. Ylen esikuva oli BBC, jonka lukuisissa sarjoissa käsiteltiin brittiläistä luokkayhteiskuntaa.

2000-luvulla työväenluokkaan keskittyviä draamasarjoja ei ole televisiossa pyörinyt. Pirkko Saision käsikirjoittama *Tehdas*

(2012–2014) yritti olla sellainen. Sarjassa seurattiin kenkätehtaan työntekijöiden ja omistajaperheen elämää. Sävy oli melkein opettavaisen yhteiskunnallinen. Kokonaisuus haisi vanhanaikaiselta. Kausia tehtiin kolme.

Ehkä kyse on siitä, että kenkätehdasyhteisön kaltaista työväenluokkaisuutta ei enää ole. Ei-keskiluokkaisuus on monimutkaisempaa ja työelämä katkonaisempaa. Ammatit eivät ole ikuisia. Niin kuin tosi-tv:ssä, jossa osallistujat saattavat opiskella toista ammattitutkintoaan ja tehdä siinä ohessa baarihommia.

Hokalla on arvaus siitä, miksi tosi-tv:ssä nähdään niin paljon ei-keskiluokkaisia ja maahanmuuttajataustaisia osallistujia: ”Tosi-tv tarjoaa sellaisille ihmisille, joilla ei ole niin hirveästi valinnanvaraa elämässä, mahdollisuuden tehdä jotakin uutta. Matkustaa kauas. Menestyä kykykilpailussa.”

Osallistujille annetaan taloudellinen kannustin, tai he pyrkivät kohottamaan elintasoaan julkisuuden avulla. Tosi-tv:ssä esiintyminen voi olla käyntikortti julkisuutta hyödyntäviin töihin. Somevaikuttamiseen, tubettamiseen, juontokeikkoihin.

Draama taas on 1980-luvun jälkeen hiljalleen keskiluokkaistunut. Ehkä tekijät ovat itse keskiluokkaisia ja kuvaavat omaa todellisuuttaan. Ehkä tuotesijoittelu on helpompaa, kun sarjojen hahmoilla on ostovoimaa. Ehkä on muodostunut tietynlainen katsomisperinne: että halutaan nähdä jotakin hienoa ja ylellistä.

Minä olen juuri sen perinteen edustaja.

Hokka muistuttaa, että tosi-tv:n osallistujien taustoja ei avata samalla tavalla kuin draaman hahmojen. Draamassa on tärkeää luoda samastumisen kohteita, inhimillistää. Tosi-tv-ihmiset vain pamahtavat ruutuun ilman historiaa, mikä tekee arvostavasta ja ymmärtävästä katsomisesta vaikeaa.

Tosi-tv ei ole pääasiallisesti empatiaa tuottava genre.

Ehkä asian ei tarvitsisi olla niin.

• • •

Paitsi tosi-tv:n osallistujat myös sen katsojat edustavat usein ei-keskiluokkaa. Temppareiden fanittaminen ei ole keskiluokkainen tai ainakaan yläluokkainen harrastus. Se on eräänlaista normista poikkeamista, halvan viihteen tasolle alentumista.

Tapaan *Omaa luokkaa* -podcastaajat Taija Roihan ja Mia Haglundin. He keskustelevat yhteiskuntaluokasta Radio Helsingin ohjelmassaan. Luokka on heille läsnä kaikessa. Kirjallisuudessa, musiikissa, politiikassa.

Televisio-ohjelmista podcastissa ei kuitenkaan ole puhuttu, ainakaan vielä. Haglund tunnustautuu television kasvatiksi. Hän sai lapsena katsella vapaasti mitä huvitti, niin paljon kuin huvitti. Roihallekin televisio oli keskeinen lapsuuskokemus.

Puhumme minisarja *M/S Romanticista* (2019) ja *Temptation Island Suomesta*. Risteilylle sijoittuva *M/S Romantic* on luokkanäkökulmasta jännittävää katsottavaa. Toisaalta se tuntuu pilkkaavan Suomen maakuntien työväenluokkaa, ”tavallista kansaa”. Toisaalta sen edetessä käy selväksi, että kukaan meistä ei pääse irtisanoutumaan *M/S Romanticin* suomalaisuudesta. Tragikoomiset hahmot ovat niin epämiellyttävän tunnistettavia, omia.

Temppareiden kohdalla Roiha ja Haglund ovat havainneet tiedostavassa viiteryhmässään uuden ilmiön: sympaattisen ja samastuvan katsomistavan. Koska kyse on erityisesti ei-keskiluokan keskuudessa valtavan suositusta ohjelmasta, siitä irtisanoutuminen ja sen yläpuolelle asettuminen tuntuu epäkunnioittavalta. Siksi Temppareita ei enää faniteta ironisesti vaan vilpittömästi, ymmärtäen. Dramaattisia käänteitä ihmetellään, mutta ei ylhäältä päin.

Taiteen tutkimuksessa on puhuttu vastakarvaan katsomisesta, mikä on tarkoittanut esimerkiksi klassikkoelokuvien tai saippuasarjojen feminististä lukemista. Katsoja on voinut vaikkapa

kuvitella naishahmot kapinallisemmiksi kuin pintatasolla on annettu ymmärtää. Nyt samaa tehdään tosi-tv:n kanssa. Katsoja irtisanoutuu ohjelman tarjoamasta kauhistelupositiosta.

Mutta minä en osaa. Temppareiden seuraaminen on vaikeaa, koska en pysty asettumaan tasa-arvoiseen asemaan ohjelman osallistujien kanssa. En kykene lukemaan vastakarvaan. Ajaudun koko ajan ajattelemaan, että olen osallistujia parempi. Että he ovat naurettavia ja noloja. Ja se tuntuu moraalisesti arveluttavalta.

Vain yhden tosi-tv-ohjelman kanssa on ihanan helppoa. *Sohvaperunoiden*. Sohvikset on lähes naurettavan sympaattinen yhteiskunnan läpileikkaus. Kiltti, toki, mutta vilpitön ja viihdyttävä. On erilaisia perheitä ja ihmissuhteita. Ammatteja oopperalaulajasta trukkikuskiin ja sijainteja Lapista Helsinkiin. Vanhainkodin pappajengi, turkulaiset kaverukset, oululainen perhe, rovaniemeläinen pariskunta, ranualainen äiti ja tytär ja muut suomalaiset istuvat kotisohvillaan, katsovat televisiota ja kommentoivat näkemäänsä.

Osallistujia ei usuteta riitelemään keskenään. Jännittävän viihteen polttoaine, konflikti, puuttuu lähes täysin. Sohvikset koukuttaa meidät katsomaan taviksia, jotka eivät ilkeile toisilleen. Se on oikeastaan aika vallankumouksellista.

Lisäksi *Sohvaperunat* näpäyttää televisiomoralisteja. Se todistaa, että sohvalla istumisen ei tarvitse sulattaa aivoja eikä ajaa yksinäisyyteen. Sohvikset käyvät katsomistaan ohjelmista analyyttisia ja kriittisiä keskusteluja. He päivittelevät mutta myös samastuvat.

He ovat inhimillisiä. Heitä on vaikea ylenkatsoa.

On häkellyttävää, miten harvinaista sellainen tosi-tv:ssä on.

Tosi-tv:n työväenluokkaistuminen ja draaman keskiluokkaistuminen ovat sosiaalisesti vaarallisia kehityssuuntia. Tuotantoyhtiöiden pitäisi tarjota meille moninaisempaa katsottavaa, auttaa ymmärtämään kaikenlaisia ihmisiä.

Vaadin älykästä, lämmintä ja terävää viihdettä, joka ei pakota pilkkaamaan. Hyvin käsikirjoitettuja ohjelmia pienituloisista ja pätkätyöläisistä.

Sohvaperunoista voi kopioida asenteen. Se on niin onnistunut ohjelma, että se melkein voittaa brittiläisen aristokratian taitavasti käsikirjoitetut juonittelut esteettisesti vaikuttavissa miljöissä. Mutta vain melkein.